

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Український державний морський технічний університет
імені адмірала Макарова

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

***до виконання курсової роботи з дисципліни
"Фінансовий менеджмент"***

*Рекомендовано Методичною радою УДМТУ
як методичні вказівки*

Миколаїв 2002

УДК 336:658

Воробйова І.А. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни "Фінансовий менеджмент". – Миколаїв: УДМТУ, 2002. – 32 с.

Кафедра фінансів

Методичні вказівки призначені для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання. Подаються необхідні теоретичні викладення, формули розрахунку, таблиці для виконання курсової роботи з фінансового менеджменту.

Рецензент канд. екон. наук, доц. О.П.Гурченков

© Український державний
морський технічний
університет, 2002

© Видавництво УДМТУ, 2002

ВСТУП

Новий складний етап формування ринкової економіки в нашій країні породив потребу в навчанні як практиків бізнесу, так і студентів вузів фінансовому менеджменту – науці управління фінансами підприємства, направленої на досягнення його стратегічних і тактичних цілей. Останні ж є індивідуальними для кожного суб'єкта, що господарює. Підприємства в складних умовах податкового клімату й інфляції можуть мати різноманітні інтереси в питаннях регулювання маси і динаміки прибутку, дивідендної політики, але багато аспектів діяльності підприємства розв'язуються за допомогою універсальних методів, напрацьованих світовою ринковою цивілізацією й об'єднаних у науці фінансового менеджменту в струнку і корисну в практичному відношенні систему.

Курсова робота є завершальним етапом вивчення студентами дисципліни "Фінансовий менеджмент", "Фінанси підприємства", "Економіка підприємства", "Бухгалтерський облік", передбачених навчальними планами спеціальностей. Задачами курсової роботи є закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення названих дисциплін, а також придбання практичних навичок самостійного рішення практичних задач по управлінню фінансами підприємства з метою оптимізації результатів його виробничо-господарської діяльності. Вихідні дані видаються кожному студенту індивідуально. Здача закінченої роботи керівнику та її захист проводиться в терміни, встановлені у завданні на виконання курсової роботи.

Курсова робота виконується на стандартних листах (203x288).

Обсяг курсової роботи складає 25...30 аркушів рукописного тексту.

Виклад змісту повинен бути чітким, грамотним, послідовним.

При написанні тексту з лівої сторони стандартного аркуша варто лишати поле розміром 30 мм, праворуч – 10 мм, зверху – 20 мм, знизу – 25 мм.

Сторінки і таблиці повинні бути пронумеровані. Кожний розділ пояснювальної записки необхідно починати з нової сторінки.

Скорочення слів, за винятком найменування одиниць виміру, не допускаються.

Першим аркушом розрахунково-пояснювальної записки є титульний аркуш, зразок заповнення якого наведено у дод.1. Наступною сторінкою є зміст із зазначеним найменуванням розділів і сторінок.

Після змісту викладається вступ, у якому розглядається актуальність і мета курсової роботи, після чого слідує основна частина роботи.

Розрахунково-пояснювальна записка містить у собі такі розділи:

Вступ.

1. Планування бюджету фірми.

1.1. План збуту.

1.2. Графік очікуваних надходжень коштів.

1.3. Виробничий план.

1.4. Кошторис прямих витрат на оплату праці.

1.5. Кошторис загальнозаводських накладних витрат.

1.6. Кошторис товарно-матеріальних запасів на кінець періоду.

1.7. Кошторис торгових і адміністративних витрат.

1.8. Касовий план.

1.9. Прогнозний звіт про прибутки і збитки.

1.10. Прогнозний балансовий звіт.

2. Операційний аналіз виробничо-господарської діяльності фірми.

2.1. Розрахунок маржинального прибутку і беззбитковості підприємства.

2.2. Розрахунок запасу фінансової міцності.

2.3. Розрахунок ефекту операційного важеля й аналіз його динаміки.

2.4. Аналіз чутливості фінансових результатів комерційної діяльності до змін ціни і структури витрат.

3. Аналіз фінансового стану фірми.

4. Висновок.

У висновку на підставі виконаних розрахунків наводяться пропозиції щодо поліпшення фінансового стану діяльності фірми.

РОЗДІЛ 1. ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТУ ФІРМИ

Річним фінансовим планом компанії є її бюджет, що служить як інструментом планування, так і контролю.

Бюджет компанії класифікується за двома основними категоріями:

поточним бюджетом;
фінансовим бюджетом.

Поточний бюджет складається з:

плану збуту;
виробничого плану;
кошторису прямих витрат на матеріали;
кошторису прямих витрат на оплату праці;
кошторису загальнозаводських накладних витрат;
кошторису торгових і адміністративних витрат;
прогнозного звіту про прибутки і збитки.

Фінансовий бюджет компанії складається з:

касового плану (плану надходжень і виплат);
прогнозного балансового звіту.

Основними етапами підготовки бюджету фірми є:

- 1) підготовка прогнозу продажу;
- 2) визначення очікуваного обсягу виробництва;
- 3) розрахунок виробничих витрат і експлуатаційних витрат;
- 4) визначення руху коштів та інших фінансових показників;
- 5) упорядкування планованих фінансових звітів.

Відправною крапкою при підготовці головного бюджету є план збуту (табл.1).

Таблиця 1. План збуту фірми на рік, що закінчується 31 грудня 20X2 року

Показники	1-й квар- тал	2-й квар- тал	3-й квар- тал	4-й квар- тал	Всього
1. Очікувані продажі (в одиницях виробу) (вихідні дані)					
2. Ціна продажу одиниці виробу, грн					
3. Загальний обсяг продажу (п.2 × п.1), грн					

План збуту також включає графік очікуваних надходжень коштів, що наведено у табл.2.

Таблиця 2. Графік очікуваних надходжень коштів

Показники	1-й квар- тал	2-й квар- тал	3-й квар- тал	4-й квар- тал	Разом
1. Дебіторська заборгованість на 31.12.20X1 року (із балансу 20X1 р. – вихідні дані)					
2. Продажі 1-го кварталу (див. табл.1)					
3. Продажі 2-го кварталу(див. табл.1)					
4. Продажі 3-го кварталу (див. табл.1)					
5. Продажі 4-го кварталу (див. табл.1)					
6. Загальні надходження грошових коштів					

При розрахунку графіка очікуваних надходжень коштів необхідно врахувати такі вихідні дані:

квартал, у якому очікується одержання загального залишку дебіторської заборгованості за 20X1 рік;

частку продажів (%), заплановану до оплати в кварталі продажу і наступних кварталів;

частку (%) безнадійних до одержання боргів, що виключається з продажу кожного кварталу.

Після розробки плану збуту розробляється виробничий план, який визначає кількість одиниць виробу, що намічаються до запуску у виробництво (табл.3).

Таблиця 3. Виробничий план фірми на рік, що закінчується 31 грудня 20X2 року

Показники	1- й квартал	2- й квартал	3- й квартал	4- й квартал	Разом
1. Заплановані продажі (із плану збуту)					
2. Бажаний запас готової продукції на кінець року	*				
Загальна потреба в виробках (п.1 + п.2)					
4. Запас готової продукції на початок періоду **	***				

Продовж.табл.3

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Разом
5. Кількість одиниць, які підлягають виготовленню (п.3 – п.4)					

* Дорівнює запасу готової продукції на кінець попереднього кварталу.

** % із продажу попереднього кварталу (до 10 %).

*** Із балансового звіту за попередній 20X1 рік, запас готової продукції на початок 1-го кварталу розраховується так:

Вартість готової продукції

Перемінна вартість виготовлення одиниці вибору (табл.4)

Таблиця 4. Розрахунок перемінної вартості виготовлення одиниці виробу

Показники	Ціна за одиницю	Кількість одиниць	Всього
1. Основні виробничі матеріали (із кошторису витрат на матеріали)			
2. Витрати праці (на 1 вироб, із вихідних даних)			
3. Перемінна ставка накладних витрат (вихідні дані)			
4. Загальна перемінна вартість виготовлення			

Після того, як підрахований обсяг виробництва, повинен бути складений кошторис витрат на матеріали, що потрібні для виробництва (табл.5).

Кількість матеріалу, що підлягає закупівлі, залежить від можливої його витрати і наявних запасів:

$$\text{Закупівля матеріалу (в одиницях)} = \text{Витрата} + \frac{\text{Бажаний запас на кінець періоду} - \text{Запас на початок періоду}}{\text{Кількість одиниць}}$$

Таблиця 5. Кошторис прямих витрат на матеріали на рік, що закінчується 31 грудня 20X2 року

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Разом
1. Підлягає виготовленню, одиниць виробів (за виробничим планом)					

Продовж.табл.5

Показники	1-й квар- тал	2-й квар- тал	3-й квар- тал	4-й квар- тал	Разом
2. Потреба в матеріалі на одиницю ви- робу, кг (вихідні дані)					
3. Потреба в матеріалах для виробництва (п.1 × п.2)					
4. Бажаний запас матеріалів на кінець періоду *					
5. Загальна потреба в матеріалі (п.3 + п.4)					
6. Запас матеріалу на початок періоду **	***				
7. Матеріали, що підлягають закупівлі (п.5 – п.6)					
8. Ціна одиниці матеріалу, грн (вихідні дані)					
9. Вартість закупівель матеріалів (п.8 × п.7)					

* Найчастіше бажаний запас на кінець періоду складає біля 10 % кількості, що необхідна в наступному кварталі.

** Аналогічний матеріальному запасу на кінець попереднього кварталу.

*** 3 балансового звіту за попередній (20X1) рік запас матеріалу на початок 1-го кварталу розраховується так:

Вартість матеріальних запасів

Ціна одиниці матеріалу

Кошторис прямих витрат на матеріали звичайно супроводжується розрахунками очікуваних платежів за матеріали (табл.6).

Таблиця 6. Графік очікуваних виплат коштів

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Розрахунки до оплати на 31.12.20X1 року (із балансового звіту на 20X1 р.)					
2. Закупівлі 1-го кварталу (із кошторису витрат на матеріали)					
3. Закупівлі 2-го кварталу (із кошторису витрат на матеріали)					
4. Закупівлі 3-го кварталу (із кошторису витрат на матеріали)					

Продовж. табл. 6

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
5. Закупівлі 4-го кварталу (із кошторису витрат на матеріали)					
6. Разом виплат (п.1 + п.5)					

Виробничий план є основою для підготовки кошторису витрат на оплату праці (табл.7):

$$\begin{aligned} \text{Загальні витрати} &= \text{Очікуваний обсяг} \times \\ \text{на оплату праці} & \quad \text{виробництва} \\ & \times \text{Трудовісткість} \quad \times \text{Вартість} \\ & \quad \text{одиниці продукції} \quad \times \text{Нормо/години} \end{aligned}$$

Таблиця 7. Кошторис прямих витрат на оплату праці на 20X2 рік

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Підлягає виготовленню, одиниць виробів (із виробничого плану)					
2. Прямі витрати праці в годинах на одиницю виробу (трудоісткість)					
3. Разом годин (п.1 × п.2)					
4. Вартість прямих витрат праці в годину					
5. Загальна вартість прямих витрат праці (п.4 × п.3)					

Наступним етапом у підготовці бюджету фірми є розробка кошторису загальнозаводських витрат (табл.8).

Кошторис загальнозаводських накладних витрат – це перелік усіх загальнозаводських витрат, крім прямих витрат на матеріали й оплату праці. До таких витрат відносяться: амортизація, заводська орендна плата, страхування і т.ін. Проте, при підготовці плану надходжень і виплат (касового плану) важливо пам'ятати, що амортизація не потребує витрат коштів і, таким чином, повинна відраховуватися з кошторису загальнозаводських накладних витрат у процесі визначення грошових виплат по кошторису загальнозаводських накладних витрат.

При підготовці кошторису загальнозаводських накладних витрат необхідно враховувати такі вихідні дані:

загальну суму планованих загальнозаводських витрат і їхній розподіл по кварталах;

розмір перемінної ставки накладних витрат на годину прямих витрат на оплату праці (включає витрати на допоміжні матеріали, заробітну плату допоміжних робітників, доплати, перемінну частину електроенергії й обслуговування);

суму амортизаційних відрахувань і їхній розподіл протягом року; квартал (період), у якому відбуваються виплати щодо загальнозаводських накладних витрат, яких зазнало підприємство

Таблиця 8. Кошторис загальнозаводських накладних витрат

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Заплановані прямі витрати праці, годин					
2. Перемінна ставка накладних витрат, грн					
3. Плановані перемінні накладні витрати (п.1 × п.2)					
4. Плановані постійні накладні витрати					
5. Загальні планові накладні витрати (п.3 + п.4)					
6. Амортизація					
7. Виплати коштів по накладних витратах (п.5 – п.6)					

Необхідним елементом для подальших фінансових розрахунків є підготовка кошторису товарно-матеріальних запасів на кінець періоду(табл.9).

Таблиця 9. Кошторис товарно-матеріальних запасів на кінець періоду

Показники	Ціна за одиницю	Кількість одиниць	Всього
1. Основні виробничі матеріали (запас на кінець періоду з кошторису витрат на матеріали), кг			
2. Готові вироби, одиниць (запас на кінець періоду із плану виробництва)			

Витрати, яких зазнало підприємство в процесі реалізації продукції й організації бізнесу, розраховуються при підготовці кошторису торгових і адміністративних витрат (табл.10).

Таблиця 10. Кошторис торгових і адміністративних витрат на рік, що закінчується 31 грудня 20X2 року

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Очікуваний продаж в одиницях (вихідні дані)					
2. Перемінні торгові й адміністративні витрати на одиницю продукції (вихідні дані) (включають комісійні агентів по збуту, відвантаженню і постачанню)					
3. Прогнозні витрати (п.1 × п.2)					
4. Постійні торгові й адміністративні витрати, у т.ч. (вихідні дані):					
4.1. Реклама					
4.2. Страхування					
4.3. Платня службовців					
4.4. Оренда					
4.5. Загальні прогнозні торгові й адміністративні витрати (п.3 + п.4)					

Розрахунок очікуваних притоків та відтоків грошових коштів фірми проводиться у касовому плані, в якому виявляється надлишок або дефіцит грошових коштів, що допомагає фірмі підтримувати запас грошових коштів стосовно потреб (табл.11).

Касовий план (або план надходжень та виплат) звичайно складається з чотирьох головних розділів:

I. Розділ грошових надходжень, який включає касовий залишок на початок періоду, грошові кошти від покупців та інші грошові надходження.

II. Розділ виплат, що містить усі грошові платежі, заплановані на прогнозний період.

III. Розділ надлишків або дефіциту коштів, що показує різницю між розділами грошових надходжень і розділом грошових виплат.

IV. Фінансовий розділ, що передбачає облік одержання кредитів і погашення заборгованості по них на прогнозний період.

Таблиця 11. Касовий план фірми на 20X2 рік

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Касовий залишок на початок періоду **	*				

Продовж.табл.11

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
2. Надходження: надходження від покупців (за планом збуту)					
3. Разом коштів у наявності (п.1 + п.2)					
4. Виплати:					
4.1. Основні виробничі матеріали (із кошторису на матеріали)					
4.2. Праця виробничих робітників (кошторис витрат на оплату праці)					
4.3. Загальнозаводські накладні витрати (кошторис загальнозаводських накладних витрат)					
4.4. Торгові й адміністративні витрати (кошторис)					
4.5. Закупівля устаткування (вихідні дані)					
4.6. Податок ***					
5. Разом виплат					
6. Надлишки (дефіцит) коштів (п.3 – п.5)					
7. Фінансування:					
7.1. Кредитування					
7.2. Погашення боргів					
7.3. Відсоток за кредит					
8. Разом фінансування					
9. Касовий залишок на кінець періоду					

* Із балансового звіту за 20X1 рік.

** Аналогічний касовому залишку на кінець попереднього кварталу.

*** Із балансового звіту за 20X1 рік.

При складанні касового плану необхідно врахувати такі вихідні дані: планований розмір постійного мінімального касового залишку на кінець кожного кварталу;

розмір річної кредитної ставки (%);

період (квартал), у якому відбувається кредитування і погашення боргу (наприклад, кредитування може мати місце на початку кожного кварталу, а погашення боргу - наприкінці кожного кварталу).

Прогнозний звіт про прибутки і збитки зводить воедино плановані перспективні оцінки різноманітних позицій прибутків і витрат за бюджетний період (табл.12).

Таблиця 12. Прогнозний звіт про прибутки і збитки фірми за 20X2 рік

Показники	Джерело інформації	Сума
1. Продажі (кількість одиниць × ціна одиниці)	План збуту	
2. Мінус перемінні витрати:		
2.1. Перемінна вартість продажів (кількість одиниць × перемінна вартість виготовлення)	План виробництва	
2.2. Перемінні торгові й адміністративні витрати	Кошторис торгових і адміністративних витрат	
3. Разом перемінні витрати (п.2.1 + п.2.2)		
4. Маржинальний прибуток (п.1 – п.3)		
5. Постійні витрати: кошторис загальнозаводських накладних витрат		
5.1. Загальнозаводські накладні витрати		
5.2. Торгові й адміністративні витрати	Кошторис торгових і адміністративних витрат	
6. Разом постійні витрати (5.1 + 5.2)		
7. Чистий виробничий прибуток (п.4 – п.6)		
8. Витрати на виплату відсотків	Касовий план	
9. Прибуток до оподаткування (п.7 – п.8)		
10. Податок на прибуток		
11. Чистий прибуток (п.9 – п.10)		

З метою контролю всіх планів на майбутній період і визначення перспективних джерел фінансування складається прогнозний балансовий звіт шляхом коригування балансового звіту за попередній рік (табл.13) з урахуванням планованих видів діяльності (табл.14).

Таблиця 13. Балансовий звіт фірми від 31.12.20X1 року
(вихідні дані)

Активи	Сума, грн	Пасиви й акціонерний капітал	
		Сума, грн	
1. Оборотні кошти		1. Короткострокові зобов'язання	
1.1. Грошові кошти	2000	1.1. Розрахунки до оплати	2100
1.2. Дебіторська заборгованість	2989	1.2. Податок, що підлягає оплаті	3600

Продовж. табл. 13

Активи	Сума, грн	Пасиви й акціонерний капітал	Сума, грн
1.3. Матеріальні витрати	285	2. Разом короткострокових зобов'язань (п.1.1 + п.1.2)	5100
1.4. Товарні запаси (готова продукція)	4986	3. Власний капітал	
2. Разом оборотних коштів	15242	3.1. Звичайні акції	5000
3. Основні засоби		3.2. Нерозподілений прибуток	39524
3.1. Земля	30000	4. Разом власного капіталу (п.3.1 + п.3.2)	89542
3.2. Будинки й устаткування	100000	5. Разом зобов'язань і власного капіталу (п.3.1 + п.3.2)	89542
3.3. Накопичений знос	5000		
4. Разом основні засоби	8000		
5. Разом активів (п.2 + п.4)	95242		

Таблиця 14. Прогнозний балансовий звіт фірми на 31.12.20X2 року

Активи	Сума, грн	Пасиви й акціонерний капітал	Сума, грн
1. Оборотні кошти		1. Короткострокові зобов'язання	
1.1. Грошові кошти		1.1. Рахунки до оплати	
1.2. Дебіторська заборгованість		1.2. Податок, що підлягає оплаті	
1.3. Матеріальні запаси		2. Разом короткострокових зобов'язань (п.1.1 + п.1.2)	
1.4. Запаси готових виробів		3. Власний капітал	
2. Разом оборотних коштів		3.1. Звичайні акції	
3. Основні засоби		3.2. Нерозподілений прибуток (п.3.1 + п.3.2)	
3.1. Земля		4. Разом власного капіталу (п.3.1 + п.3.2)	
3.2. Будинки й устаткування		5. Разом зобов'язань і власного капіталу (п.2 + п.4)	
3.3. Накопичений знос			
4. Разом основні засоби (п.3.1 + п.3.2. – п.3.3)			
5. Разом активів (п.2 + п.4)			

Пояснення до розрахунків

Активи:

- 1.1 – з касового плану;
- 1.2 – з балансового звіту за 20X1 рік + продажі з плану збуту – надходження з графіка очікуваних надходжень за планом збуту;
- 1.3 і 1.4 – з бюджету товарно-матеріальних запасів на кінець періоду;
 - 3.1 – без зміни на 31.12.20X1 рік;
 - 3.2 – вартість будинків і устаткування з балансового звіту 20X1 року + закупівля устаткування з касового плану;
 - 3.3 – знос із балансового звіту за 20X1 рік + амортизація з кошторису загальнозаводських накладних витрат.

Пасиви:

- 1.1 – сума рахунків до оплати з балансового звіту 20X1 року + вартість закупівель із кошторису витрат на матеріали, - сума виплат за основні виробничі матеріали з касового плану або другий варіант розрахунку 1.1 " 50 % від закупівель четвертого кварталу по кошторису витрат на матеріали;
 - 1.2 – з прогнозного звіту про прибутки і збитки;
 - 3.1 – з балансового звіту 20X1 року + нові (якщо плануються);
 - 3.2 – з балансового звіту 20X1 року + чистий прибуток із прогнозного звіту про прибутки і збитки.

РОЗДІЛ II. ОПЕРАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ

2.1. Розрахунок маржинального прибутку і беззбитковості підприємства

Одним із самих простих і ефективних методів фінансового аналізу з метою оперативного і стратегічного планування є операційний аналіз, що називається також аналізом беззбитковості або аналізом "Витрати – Обсяг – Прибуток" ("Costs – Volume – Profit" – CVP) що відслідковує залежність фінансових результатів бізнесу від витрат і обсягів виробництва (збуту).

Операційний аналіз є засобом пошуку найбільш вигідних комбінацій між перемінними витратами на одиницю продукції, постійни-

ми витратами, ціною й обсягом продажів. Тому він базується на поділі витрат на постійні (у короткостроковому періоді в цілому не змінюються зі зміною обсягу виробництва) і перемінні (змінюються у цілому прямо пропорційно змінам обсягу виробництва продукції (рис. 1).

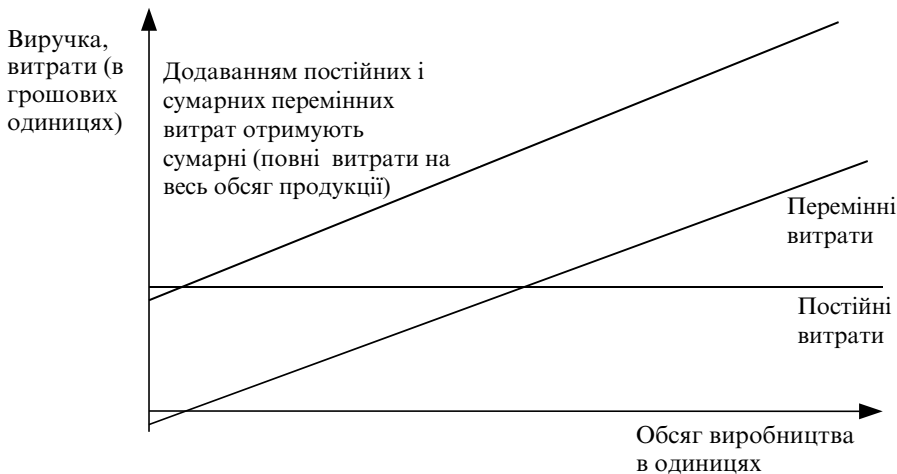

Рис. 1

Оскільки операційний аналіз потребує розподілу витрат на перемінні і постійні, при аналітичних розрахунках необхідно відокремлювати одні витрати від інших за допомогою проміжного фінансового результату діяльності підприємства. Цей результат прийнято називати **ВАЛОВОЮ МАРЖОЮ** (або маржинальним прибутком, або сумою покриття, або результатом від реалізації після відшкодування перемінних витрат):

$$\text{МД} = \text{В} - \text{Пер.В}, \quad (1)$$

де МД – маржинальний прибуток (валова маржа); В – виручка від реалізації продукції; Пер.В – перемінні витрати,

$$\text{В} = \text{Пер.В} + \text{Пост.В} + \text{П}, \quad (2)$$

де Пост.В – постійні витрати; П – прибуток.

З (2) випливає:

$$\text{МД} = \text{Пост.В} + \text{П}. \quad (3)$$

З формули (3) можна побачити головну ціль фінансового ме-

неджменту: максимізація валової маржі, оскільки саме вона є джерелом покриття постійних витрат і формування прибутку.

Операційний аналіз називають аналізом беззбитковості, оскільки він дозволяє визначити таку суму або кількість продажів, при якій виручка дорівнює витратам, тобто бізнес не несе збитків, але не має і прибутку. Ця точка обсягу продажів, називається точкою беззбитковості. У ній валової маржі в точності вистачає на покриття постійних витрат, а прибуток дорівнює нулю (рис.2):

$$\Pi = V - \text{ПВ} - \text{Пост.В} = 0; \quad (4)$$

$$\Pi = K_0 \text{Ц} - K_0 \text{ПВ} - \text{Пост.В} = 0, \quad (5)$$

де K_0 – кількість одиниць товару в точці беззбитковості; ПВ – перемінні витрати на одиницю виробу; Ц – ціна одиниці виробу.

Маржинальний прибуток на одиницю продукції (МД_1)

$$\text{МД}_1 = \text{Ц} - \text{ПВ} \quad \text{або} \quad \text{МД}_1 = \text{Пост.В} + \Pi \text{ одиниці.}$$

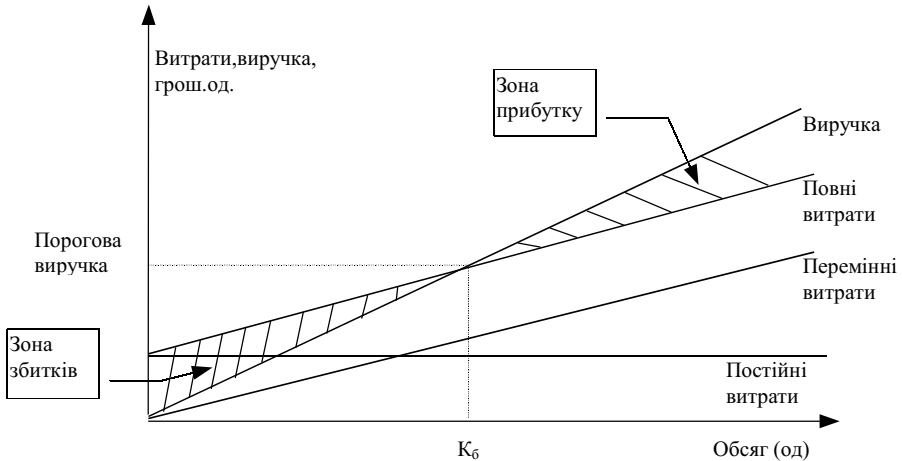

Рис. 2

Через те, що у критичній точці (т. беззбитковості) прибуток = 0, тобто

$$\text{МД}_1 K_0 = \text{Пост.В} + 0,$$

то кількість одиниць продукції у точці беззбитковості

$$K_0 = \frac{\text{Пост.В}}{\text{МД}_1}. \quad (6)$$

Формула (6) справедлива, коли мова йде про єдиний вид товару. Але якщо передбачається випустити декілька видів товарів, то розрахунок обсягу виробництва, що забезпечує беззбитковість, наприклад товару N 1, здійснюється за формулою, що враховує частку цього товару (питома вага) у загальній виручці від реалізації і постійних витрат, що припадає на цей товар:

$$K_6 = \frac{\text{Пост.В} \times \text{Частка}_{\text{тов.№1}} \text{ у загальній виручці}}{\text{Ц}_{\text{тов.№1}} - \text{ПР}_{\text{тов.№1}}} . \quad (7)$$

Для визначення маси прибутку після проходження порогу рентабельності, достатньо помножити кількість товару, проданого понад граничний обсяг виробництва, на питомий розмір валової маржі, що "сидить" у кожній одиниці проданого товару:

$$\begin{aligned} & \text{Маса прибутку} && \text{Кількість товару,} \\ & \text{після проходження} &= & \text{проданого після} \\ & \text{порога рентабельності} & \text{проходження порога} & \times \\ & & \text{рентабельності} & \\ & & & \times \frac{\text{МД}}{K_6 \text{ (загальна кількість} \\ & & & \text{проданого товару)}} . \end{aligned} \quad (8)$$

Обсяг граничної виручки (тобто поріг рентабельності в грошовому виразі) розраховується так:

$$V_{\text{пор}} = \frac{\text{Пост.В}}{\text{Частка МД у виручці}} \cdot \left(\text{коефіцієнт валової маржі} = \frac{\text{МД}}{\text{В}} \right) . \quad (9)$$

2.2. Розрахунок запасу фінансової міцності

Різниця між досягнутою фактичною виручкою від реалізації і граничною виручкою являє собою запас фінансової міцності підприємства:

Запас фінансової міцності =
= фактична виручка – порогова виручка,

$$\text{ЗФМ} = \text{В} - \text{В}_{\text{пор}}, \quad (10)$$

Або у відсотках до виручки від реалізації:

$$\text{ЗФМ} = \frac{(\text{В} - \text{В}_{\text{пор}})}{\text{В}} \times 100\%. \quad (11)$$

Чим вище поріг рентабельності, тим складніше підприємцю його переступити, щоб вижити. Зниження порога рентабельності можна домогтися нарощуванням валової маржі (підвищуючи ціну або обсяг реалізації, знижуючи перемінні витрати), або скороченням постійних витрат.

Прогнозований прибуток розраховується множенням запасу фінансової міцності на коефіцієнт валової маржі:

$$\text{П}_{\text{прогн}} = \frac{\text{Запас фінансової міцності}}{\text{Частка МД у виручці}} \times \text{Частка МД} \quad (12)$$

Дія операційного (виробничого) важеля виявляється в тому, що будь-яка зміна виручки від реалізації завжди породжує більш сильну зміну прибутку. Сила впливу операційного важеля показує, скільки відсотків зміни прибутку дає кожний відсоток зміни виручки, і розраховується відношенням валової маржі до прибутку:

$$\begin{aligned} \text{Сила впливу операційного важеля} &= \frac{\text{МД}}{\text{П}} = \frac{(\text{В} - \text{Пер.В})}{(\text{В} - \text{Пер.В} - \text{Пост.В})} = \\ (\text{операційний леведрж}) &= \frac{\text{К} \times \text{Ц} - \text{К} \times \text{ПР}}{\text{К} \times \text{Ц} - \text{К} \times \text{ПР} - \text{Пост.В}} = \frac{\text{К}(\text{Ц} - \text{ПР})}{\text{К}(\text{Ц} - \text{ПР}) - \text{Пост.В}}, \quad (13) \end{aligned}$$

де ПВ – перемінні витрати одиниці товару; К – кількість одиниць товару; Ц – ціна одиниці товару.

Силу впливу операційного важеля можна розрахувати іншим способом:

$$\text{Сила впливу операційного важеля} = \frac{\text{Пост.В} + \text{П}}{\text{П}} = \frac{1 + \text{Пост.В}}{\text{П}}. \quad (14)$$

Сила впливу операційного важеля (розрахована за будь-якою з формул (13), (14)) показує ступінь підприємницького ризику: чим більше ефект операційного важеля, тим вище підприємницький ризик.

У табл.15 поданий порядок розрахунку маржинального прибутку і поетапного проведення операційного аналізу.

Таблиця 15. Порядок розрахунку маржинального прибутку і поетапного проведення операційного аналізу

Показники	Вихідне положення	Зростання виручки	Зниження виручки
1. Виручка від реалізації	В		
2. Мінус: Перемінні витрати: – матеріали – перемінна зарплата – інші перемінні витрати	ПВ		
3. Валова маржа (маржинальний прибуток) = В – ПВ	МД		
4. Мінус: Постійні витрати: – оклади, постійна зар.плата – орендні платежі – податки – електроенергія – газ – вода – телефон – поштові послуги – страхування – ремонт – реклама – відсотки за кредит – амортизаційні відрахування – інші постійні витрати	Пост.В		
5. Прибуток П = МД – Пост.В	П		
6. Коефіцієнт валової маржі			
7. Коефіцієнт валової маржі у відсотках. Процент валової маржі			
8. Поріг рентабельності	$V_{пор}$		
9. Запас фінансової міцності: виручка від реалізації – поріг рентабельності	ЗПФ		

Продовж. табл.15

Показники	Вихідне положення	Зростання виручки	Зниження виручки
10. Прибуток: запас фінансової міцності × коефіцієнт валової маржі	П		
11. Сила впливу операційного важеля			

Крім розрахунку сили впливу операційного важеля, у курсовій роботі необхідно провести аналіз його динаміки при заданих рівнях зміни виручки від реалізації продукції та зробити висновки про вплив зміни виручки на запас фінансової міцності та ступінь підприємницького ризику.

У реальному житті часто виникають ситуації, що впливають на кінцевий фінансовий результат діяльності (зміна ціни, обсягу, перемінних, постійних витрат). З цією метою менеджерами використовується аналіз чутливості. У його основі лежить розрахунок обсягу реалізації (K_o), що забезпечить постійний результат ($\Pi = \text{const}$) при зміні одного з показників виробництва або реалізації продукції (основних елементів операційного важеля). Для цього використовують такі формули:

1) при зміні перемінних витрат

$$K_o = \frac{\text{Вихідна валова маржа}}{\text{Новий коефіцієнт валової маржі}} \Big/ \frac{\text{Ціна реалізації}}{\text{Ціна реалізації}}; \quad (15)$$

2) при зміні постійних витрат

$$K_o = \frac{\text{Нова сума валової маржі}}{\text{Вихідний коефіцієнт валової маржі}} \Big/ \frac{\text{Ціна реалізації}}{\text{Ціна реалізації}}; \quad (16)$$

3) при зміні ціни реалізації

$$K_o = \frac{\text{Вихідна сума валової маржі}}{\text{Новий коефіцієнт валової маржі}} \Big/ \frac{\text{Нова ціна реалізації}}{\text{Ціна реалізації}} \cdot \quad (17)$$

Нижче наведено алгоритм проведення аналізу чутливості на прикладі 10-процентної зміни основних елементів операційного важеля (табл.16).

Вихідне положення при виробництві 100 штук виробів:

ціна одного виробу – 184 грн;
 перемінні витрати – 130 грн/шт;
 постійні витрати – 2750 грн.

Таблиця 16. Таблиця фінансових результатів у вихідному положенні

Показники	Всього, грн	% до виручки
1. Виручка від реалізації (184 × 100)	18400	100
2. Перемінні витрати (130 × 100)	13000	70, 65
3. Маржинальний прибуток (п.1 – п.2)	5400	29, 35
4. Постійні витрати	2750	14, 95
5. Прибуток (п.3 – п.4)	2650	14, 40

Аналіз чутливості припускає оцінку 10-відсоткової зміни ціни (наприклад, збільшення її) шляхом відповіді на два питання:

1. Як при цьому зміниться прибуток?
2. При якому обсязі реалізації можна отримати старий результат (тобто старий прибуток)?

При 10-відсотковому збільшенні нова ціна стане:

$$184 + 0,1 \times 184 = 202,4 \text{ грн.}$$

Тоді фінансові результати будуть такими, як наведено у табл.17.

Таблиця 17. Таблиця фінансових результатів при новій ціні

Показники	Всього, грн	% до виручки	Доля у виручці
1. Виручка від реалізації (нова) (202,4 × 100)	20240	100	1
2. Перемінні витрати (130 × 100)	13000	64, 23	0,642
3. Маржинальний прибуток (п.1 – п.2)	7240	35, 77	0,358
4. Постійні витрати	2750	13, 59	0, 136
5. Прибуток (п.3 – п.4)	4490	22, 18	0,222

Таким чином, у результаті 10-відсоткового збільшення ціни зміна прибутку складе:

$$\Delta\Pi = \frac{\Pi_2 - \Pi_1}{\Pi_1} \times 100\% = \frac{4490 - 2650}{2650} \times 100\% = 69,43\%.$$

Далі необхідно визначити, при якому обсязі реалізації можна одержати старий прибуток (2650). Для цього варто використовувати

ти формулу (17):

$$K_o = \frac{5400}{0,385} / 202,4 = 74,52 \approx 75 \text{ шт.}$$

Це означає, що для досягнення незмінного прибутку потрібно за новій ціні реалізувати 75 одиниць товару.

Результати аналізу чутливості при 10-відсотковому збільшенні ціни наводяться у табл.18.

Таблиця 18. Результати аналізу

Показник	Первісний обсяг – 100 шт.		Обсяг, що забезпечує старий прибуток, – 75 шт.	
	грн	%	грн	%
1. Виручка від реалізації (Ц × К)	20240	100	15180	100
2. Змінні витрати (130 × К)	13000	64,2	9750	64,2
3. Маржинальний прибуток (п.1 – п.2)	7240	35,8	5430	35,8
4. Постійні витрати	2750	13,6	2750	18,1
5. Прибуток (п.3 – п.4)	6420	22,2	2680	17,7

Розходження з первісною величиною (2650) може мати місце за рахунок скорочення при розрахунках K_o .

Таким чином, підвищення ціни товару на 10 % компенсує зменшення обсягу реалізації на 25 %:

$$\Delta K = \frac{100 - 75}{100} \times 100\% = 25\%.$$

При цьому прибуток зростає на 69,43 %:

$$\Delta \Pi = \frac{4490 - 2650}{2650} \times 100\% = 69,43\%.$$

Аналогічну процедуру (з використанням табл.15–17) слід виконувати для проведення аналізу чутливості фінансових результатів до зміни структури витрат (змінних і постійних), показуючи в результаті величину зміни прибутку при первісному обсязі товару (при нових витратах) та визначаючи кількість товару, котру необхідно реалізувати для досягнення первісного прибутку.

На підставі проведеного аналізу чутливості необхідно далі роз-

поділити (проранжувати) елементи рентабельності за ступенем їх впливу на прибуток.

За результатами ранжування студенту слід зробити висновки і дати свої пропозиції щодо фінансової тактики і стратегії підприємства, направлені на підвищення його фінансової стійкості, що являє собою заключний етап курсової роботи.

Умови до розрахунків та індивідуальні вихідні наведено у дод.3.

У III розділі курсової роботи студенти повинні провести аналіз фінансового стану фірми за даними вхідного та прогнозного балансів. Під час аналізу слід виявити динаміку наступних груп фінансових коефіцієнтів:

- ліквідності;
- платоспроможності;
- рентабельності;
- ділової активності.

По кожному коефіцієнту має бути показано його економічний зміст, розраховано числове значення у базовому та прогнозованому періодах, виявлено відхилення та розкрито економічну сутність цього відхилення.

Заключна частина курсової роботи повинна включати головні висновки по всім розділам, а також конкретні пропозиції щодо поліпшення фінансового стану фірми.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджений наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджений наказом Міністерства Фінансів України від 8.10.99 р. № 237.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання", затверджений наказом Міністерства Фінансів України від 31.01.00 р. № 20.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Доходи", затверджений наказом Міністерства Фінансів України від 29.11.99 р. № 290.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджений наказом Міністерства Фінансів України від 31.12.99 р. № 318.

6. *Балабанов И.Т.* Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. – М.: Финансы и статистика, 1995.

7. Банкротство. Стратегия и тактика выживания. Ч.1 Как избежать банкротства. – М.: СП МЛИ, 1993.

8. *Бланк И.А.* Основы финансового менеджмента. – К.: Ника - центр, 1999.

9. *Быкова Е.В., Стоянова Е.С.* Финансовое искусство коммерции. – М.: Перспектива, 1995.

10. *Едронова В.Н., Мизиковский Е.А.* Учет и анализ финансовых активов. – М.: Финансы и статистика, 1995.

11. Задачи финансового менеджмента / Под ред. *Л.А.Муравья, В.А.Яковлева.* – М.: Финансы, 1998.

12. *Ковалев В.В.* Финансовый анализ. – М.: Финансы и статистика, 1996.

13. *Ніхват Е., Гропелі А.* Фінанси. – К.: Основи, 1993.

14. *Осийчук М.Ф., Сидельникова.* Методы инвестирования капитала. – М.: Буквица, 1996.

15. Основы финансового менеджмента: Учебник / Под ред. *А.И.Ступницкого.* – К., 1996.

16. *Стоянова О.С.* Финансовый менеджмент. – М.: Перспектива, 1996.

17. Финансовый менеджмент: Практ. пособие / Под ред. *О.С.Стояновой.* – М.: Перспектива, 1996.

18. Финансовое управление компаний / Под ред. *Е.В.Кузнецовой.* – М.: Фонд "Правовая культура", 1995.

19. *Шим Джейк К., Сигел Дžoэл Г.* Финансовый менеджмент: Пер. с англ. – М., 1996.

20. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. проф. *А.М.Поддерьогіна.* – К.: КНЕУ, 1999.

Міністерство освіти і науки України
Український державний морський технічний університет
імені адмірала Макарова

Кафедра фінансів

КУРСОВА РОБОТА
з фінансового менеджменту

Тема: _____

Виконав:
студент гр. _____

Перевірив:
викладач _____

Миколаїв 200 ____

Міністерство освіти і науки України
Український державний морський технічний університет
імені адмірала Макарова

Кафедра фінансів

З А В Д А Н Н Я

на _____ курсову _____ роботу _____
студенту _____ групи _____
Предмет: Фінансовий менеджмент

Тема: Планування бюджету фірми й операційний аналіз її діяльності

1. Розробка бюджету МП "Альфа" на майбутній 20X2 рік виробничої діяльності, в тому числі план збуту (включаючи графік очікуваних надходжень коштів), виробничий план, кошторис прямих витрат на оплату праці, кошторис загальнозаводських накладних витрат, кошторис товарно-матеріальних запасів на кінець періоду, кошторис торгових і адміністративних витрат, касового плану, прогнозного звіту про прибутки і збитки, прогнозного балансового звіту.

2. Операційний аналіз МП "Альфа". Аналіз чутливості фінансових результатів до 10,15,20 – відсотковий зміни ціни і структури витрат.

3. Аналіз фінансового стану фірми.

Викладач _____/П. І. П. Б./

Дата _____

Вихідні дані для розрахунків

1. Для розробки бюджету:

- а) ціна продажу одиниці виробу – ... грн;
- б) очікувані продажі (в одиницях виробу) по кварталах:
 - 1-й кв. – ...;
 - 2-й кв. – ...;
 - 3-й кв. – ...;
 - 4-й кв. –

Умови індивідуальних завдань до розрахунків додаються.

Умови до завдання по розрахунку бюджету фірми

Розробіть бюджет фірми на наступний 20X2 рік. Дебіторська заборгованість на 31.12.20X1 року склала 7989 грн і очікується до одержання у першому кварталі 20X2 року.

У кожному кварталі сплачується 60 відсотків продажу: 35 відсотків сплачується в наступному кварталі, решта є безнадійними до отримання боргами.

Бажаний запас готової продукції на кінець періоду складає 10 відсотків продажу наступного кварталу. Запас готової продукції на початок періоду аналогічний запасу готової продукції на кінець попереднього кварталу.

Бажаний запас матеріалів на кінець періоду складає 10 відсотків кількості, яка необхідна для виробництва в наступному кварталі. Запас матеріалів на початок періоду аналогічний матеріальному запасу на кінець попереднього кварталу.

Ціна одиниці матеріалу – 3 грн. Потреби в матеріалі на одиницю виробу – 2 кг. Прямі витрати праці на одиницю виробу – 6 годин. Вартість прямих витрат праці за годину – 3 грн.

Змінна ставка накладних витрат – 2 грн в годину прямих витрат на оплату праці.

Всі заплановані загальнозаводські витрати – 3000 грн (незмінні поквартально). Амортизаційні відрахування складають 2850 грн щоквартально.

Всі загальнозаводські витрати, які тягнуть за собою виплати

грошових коштів, покриваються у тому кварталі, в якому їх зазнало підприємство.

Змінні торгові і адміністративні витрати на одиницю виробу, які включають комісійних агентів із збуту, відгрузки та постачання, складають 3,2 грн. Постійні торгові і адміністративні витрати включають: шоквартально: реклама – 1100 грн; заробітна платня службовців – 8500 грн; оренда – 350 грн; страхування (одноразова платня в першому кварталі) – 2800 грн; податки (одноразова платня в 3-му кварталі) – 12000 грн.

Загальні прогнозні торгові й адміністративні витрати сплачуються в тому кварталі, в якому їх зазнало підприємство.

Фірма планує підтримувати мінімальний касовий залишок в розмірі 2000 грн на кінець кожного кварталу.

Всі короткострокові позики і виплати по боргах плануються за ставкою 30 відсотків річних.

Проценти за користування позикою повинні бути нараховані і сплачені на момент сплати основної суми боргу. Кредитування має місце на початку кожного кварталу, а погашення боргу – в кінці кожного кварталу.

У другому кварталі планується закупка обладнання на суму 15500 грн. Податок на прибуток складає 30 відсотків.

На 31.12.20X1 рік балансовий звіт фірми складав:

Активи	Сума, грн	Пасиви і акціонерний капітал	Сума, грн
Оборотні кошти		Короткострокові зобов'язання	
Грошові кошти	2000		
Дебіторська заборгованість	7989	Рахунки до оплати	2100
Матеріальні запаси	285	Податок, що належить виплаті	3600
Товарні запаси (готова продукція)	4986	Всього коротко строккових зобов'язань	5100
Всього оборотних коштів	15242		
Основні засоби:		Власні капітали:	
– земля	30000	– звичайні акції	5000
– будинки й обладнання	100000	– нерозподілений прибуток	39524
– накопичений знос	50000		
Всього	8000	Всього власного капіталу	89542
Всього активів	95242	Всього пасивів	95242

Індивідуальні дані до розрахунків

Номер варіанту	Ціна продажу одиниці виробу	Очікувані продажі (в одиницях вироби), у тому числі по кварталам			
		1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.
1	70,7	757	707	858	808
2	71,4	765	714	867	816
3	72,1	772	721	875	824
4	72,8	780	728	884	832
5	73,5	787	735	892	840
6	74,2	795	742	901	848
7	74,9	802	749	909	856
8	75,6	810	756	918	864
9	76,3	817	763	926	872
10	77,0	825	770	935	880
11	77,7	832	777	943	888
12	78,4	840	784	952	896
13	79,1	847	791	960	904
14	79,8	855	798	969	912
15	80,5	862	805	977	920
16	81,2	870	812	986	928
17	81,9	877	819	994	936
18	82,6	885	826	1003	944
19	83,3	892	833	1011	952
20	84,0	900	840	1020	960
21	84,7	907	847	1028	968
22	85,4	915	854	1037	976
23	86,1	922	861	1045	984
24	86,8	930	868	1054	992
25	87,5	937	875	1062	1000
26	88,2	945	882	1071	1018
27	88,9	952	889	1079	1016
28	89,6	960	896	1088	1024
29	90,3	967	903	1096	1032
30	91,0	975	910	1105	1040

ВОРОБІЙОВА Ірина Аркадіївна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання курсової роботи з дисципліни
"Фінансовий менеджмент"

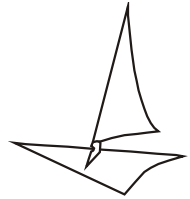
Редактор Т.В.Коробанова
Комп'ютерна правка і верстка Т.В.Митрохіна
Коректор Н.О.Шайкіна

Підписано до друку 01.04.02. Формат 60×84/16. Папір офсетний. Ум.друк. арк. 1,8.
Обл.-вид. арк. 1,9. Тираж 210 прим. Вид. № 23. Зам. № 90. Ціна договірна.

Видавництво УДМТУ. 54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МОРСЬКОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Шановні панове!

Запрошуємо вас ознайомитись з можливостями книжкового видавництва, висококваліфіковані спеціалісти якого дозволяють оперативно і якісно виконати замовлення будь-якого рівня складності.

Наш головний принцип – задовольнити потреби замовника у повному комплексі поліграфічних послуг, починаючи з розробки та підготовки оригінал-макету, що виконується на базі IBM PC, і закінчуючи друком на офсетних машинах.

Крім цього, ми маємо повний комплекс післядрукарського обладнання, що дає можливість виконувати:

- ✓ листопідбір;
- ✓ брошурування на скобу, клей;
- ✓ порізка на гільйотинах;
- ✓ ламінування.

Видавництво також оснащено сучасним цифровим дублюатором фірми "Duplo" формату А3, що дає можливість тиражувати зі швидкістю до 130 копій за хвилину.

Для постійних клієнтів – гнучка система знижок.

Отже, якщо вам потрібно надрукувати **підручники, книги, брошури, журнали, каталоги, рекламні листівки, прайс-листи, бланки, візитні картки**, – ми до ваших послуг.

© Український державний морський технічний університет
✉ Україна, 54002, м.Миколаїв, вул.Скороходова, 5, видавництво
УДМТУ

☎ 8(0512) 37-33-42; 39-81-46, 39-73-39, fax 8(0512) 39-73-26;
E-mail: publishing@usmtu.edu.ua